



BOGACTWO KULTUROWE WARMII I MAZUR

Książeczka edukacyjna dla dzieci



Jesteś na Warmii i Mazurach....

Skąd przyjechałaś/eś?

Warmia i Mazury jako nazwa regionu od lat występują w nierozłącznej parze. W tym zgranym duecie Warmia i Mazury pojawiają się w nazwie **województwa warmińsko-mazurskiego**, a w głowach turystów Kraina Tysiąca Jezior zyskuje często bardzo uproszczoną nazwę i **region na północno-wschodnim krańcu Polski nazywa się często po prostu Mazurami**.

Sprawa nie jest taka prosta, bo **Warmia i Mazury** to tak naprawdę **dwa różne regiony**. Ba! Różni je praktycznie wszystko.

Warmia bowiem to kraina historyczna, o jasno wykreślonej granicy i zamieszkiwana przez ludność wyznania katolickiego.

Mazury natomiast to kraina etnograficzna, której historyczny zasięg wyznaczały tereny zamieszkiwane przez ludność wyznania ewangelickiego, która w życiu codziennym posługiwała się językiem polskim (mazurskim).

Jednak i na tym nie koniec. Dzisiejszy region Warmii i Mazur to południowa część regionu zwanego dawnej Prusami Wschodnimi. [Ich północna część to w dniu dzisiejszym należący do Rosji Obwód Królewiecki]. Dlatego Warmii i Mazur nie możemy utożsamiać z tą krainą.

By pokazać bogactwo i różnorodność krainy zamkniętej w granicach województwa warmińsko-mazurskiego trzeba wykazać, że poza Warmią i Mazurami – dwoma najważniejszymi regionami – leżą tu także mniejsze, ale równie urokliwe krainy takie jak: **Powiśle** (na zachodzie), **Barcja** (na północy) oraz **Ziemia Lubawska** oraz skrawek **Mazowsza** (na południu).

Poznajmy zatem Warmię i Mazury!



Region Warmii i Mazur znajduje się na północno-wschodzie Polski. Zaznacz na mapie – pokoloruj.

A Ty z jakiego regionu pochodzisz? Znasz jego nazwę? Wiesz gdzie leży na mapie naszego kraju. Pokoloruj swój region i połącz miejsce, gdzie mieszkasz z miejscem swojego wypoczynku

Bogactwo kulturowe Warmii i Mazur

Zalesie Mazury Zalesie 12 11-010 Barczewo



Herb Warmii i Mazur



*To jest herb
Województwa Warmińsko-
Mazurskiego.*

*Na górze jest Orzeł
Biały, który świadczy o tym, że
Warmia i Mazury znajdują się w
Polsce.*

*Biały baranek to symbol
WARMII.*

*A czarny orzeł
zygmuntowski to symbol
narodzenia się tej części
regionu, którą dziś nazywamy
MAZURAMI.*

*Pokoloruj herb według
wzoru... Wiesz jaki jest herb
Twojego regionu, a może
miasta.*

Wiesz co oznacza?

Bogactwo kulturowe Warmii i Mazur
Zalesie Mazury Zalesie 12 11-010 Barczewo



Warmia - kraina historyczna

Warmia to kraina historyczna, której nazwa pochodzi od plemienia Warmów, które zamieszkiwało ten teren.

Warmia kształtem przypomina trójkąt, którego wierzchołek znajduje się na brzegu Zalewu Wiślanego (od Fromborka i Braniewa) i stąd rozszerza się ku południowemu-wschodowi dorzeciami rzek: Pasłęki i Łyny. Ukształtowanie się granic Warmii związane było z akcjami chrystianizacyjną oraz osadniczą, które zapoczątkował św. Wojciech, a następnie kontynuowali: św. Brunon, cystersi kierowani przez bp Chrystiana, Krzyżacy, którzy tę akcję zakończyli razem z ustawionymi tu w połowie XIII wieku biskupami warmińskimi – władcami tych ziem.

Granica Warmii (dominium warmińskiego) została uzgodniona pomiędzy biskupem i Krzyżakami i ukształtowała się na przełomie XIII i XIV wieku.

Jednak od samego początku miała bezpośredni związek z podziałem tej krainy na 10 komornictw i lokowanych tu 12 miast, których sieć w praktycznie niezmienionym kształcie przetrwała do dnia dzisiejszego.

Z 10 warmińskich komornictw – 7 należało do rezydującego w Lidzbarku Warmińskim biskupa warmińskiego, zaś 3 pozostałe do warmińskiej kapituły katedralnej mającej siedzibę we Fromborku.



Korzystając z mapy historycznej Warmii (poniżej) podziel krainę tak, żeby oddzielić miasta i komornictwa kapitulne (Frombork, Pieniężno i Olsztyn) od tych, które należały do biskupa (Braniewo, Orneta, Lidzbarsk Warmiński, Dobre Miasto, Barczewo, Jeziorany, Reszel).

Byłeś, w którymś z tych miast?

A może rodzice Cię tam zabiorą w czasie pobytu w Zalesiu...



Bogactwo kulturowe Warmii i Mazur

Zalesie Mazury Zalesie 12 11-010 Barczewo



Warmińskie stolice



Frombork to jedna ze stolic Warmii.

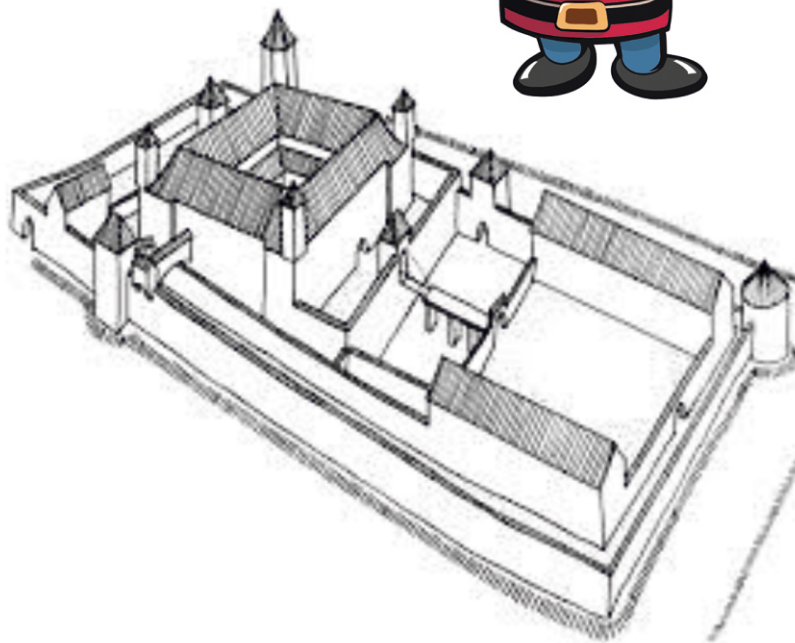
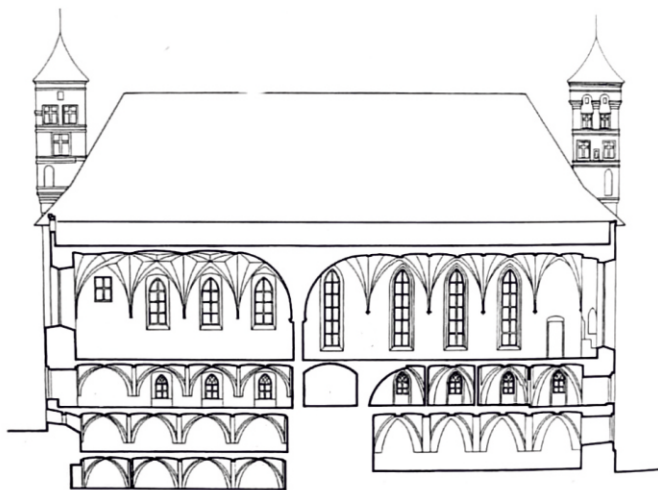
Tu rezydowała kapituła, która współrzadziła Warmią.

Nad Fromborkiem góruje Katedra, która jest niepowtarzalnym budynkiem.

Byłaś/eś we Fromborku?

Wiesz, kto tam mieszkał?

Pokoloruj panoramę Fromborka...



Biskup mieszkał na zamku w **Lidzbarku Warmińskim**. To także wyjątkowe miejsce - musisz tam pojechać z rodzicami.

Jeżeli będziesz na zamku w Lidzbarku zwróć uwagę, że ten budynek jest olbrzymi... ma 3 piętra piwnic i trzy kondygnacje na górę...

Pokoloruj zamek w Lidzbarku.

A na przekroju nanieś zamkowe życie: W piwnicach była spiżarnia na parterze kuchnia i konie, na piętrze mieszkał biskup...

Herb - symbol miasta, rycerza i ... Twój :)

Herb to nie tylko symbol miasta, czy regionu.
To pamiątka wydarzeń z historii,
które zapoczątkowały funkcjonowanie miasta
lub na wieki zapisały się w jego dziejach...
Herb oraz ukryte w nim kolory pozwalały
uwierzytelniać dokumenty wystawiane przez
burmistrza i radę miasta.

W średniowieczu pozwalały też rozpoznać ludzi z
jednego miasta w czasie podróży, czy toczonych
bitew.

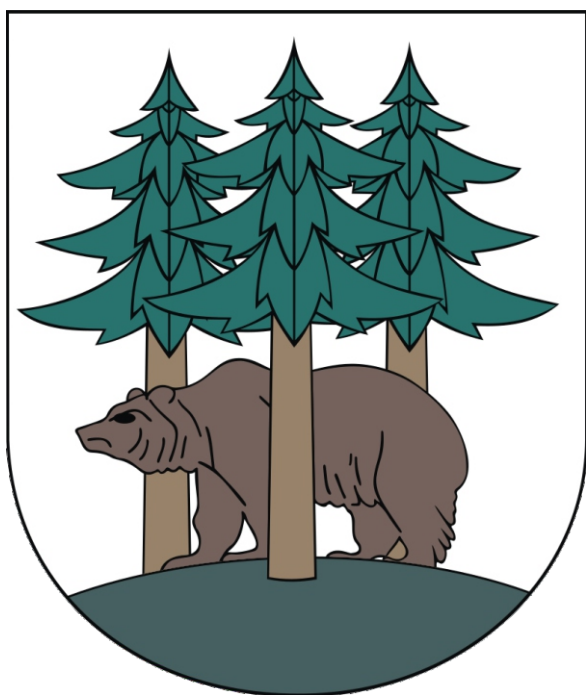
**Z czasem herb stał się symbolem, w którym
zakłęta jest historia...**

można to zobaczyć w legendzie o herbie Kętrzyna i
Mrągowa.



*W herbie Lidzbarka Warmińskiego jest biały baranek, który
symbolizuje Jezusa (Baranka Bożego).
Pamiętasz, że ten symbol jest w herbie
Warmii i Mazur?*

Legenda o herbie Kętrzyna i Mrągowa



W okolicach Kętrzyna żył niedźwiedź. Nie trzymał się jednak leśnych ostępów i raz po raz pojawiał się pod miastem czyniąc szkody... A to zniszczył barcie miodne, a to porwał cielę. Jednak, gdy zaatakował człowieka wydano polecenie, by do zabić. Dla śmiałka, który tego dokona wyznaczono natomiast nagrodę.

Pewien młodzieniec z Mrągowa nieopodal legowiska niedźwiedzia podrzucił miksturę, która składała się z miodu i spirytusu.

Niedźwiedź od razu wyczuł miód i gdy odnalazł
flaskę od razu wszystko wypił... po czym zapadł w
głęboki sen.

Korzystając ze snu niedźwiedzia młodzieniec zabił go,
a ponieważ zwierzę było bardzo duże obciął mu jedną z
łap jako dowód że to on go pokonał i udał się do
miasta po nagrodę.

W tym samym czasie zabitego niedźwiedzia z odciętą
łapą znalazła grupka wieśniaków. Postanowili że
zaciagną niedźwiedzia i ogłoszą, że to oni pokonali
„bestię” przywłaszczając sobie obiecaną nagrodę.
Na szczęście prawda wyszła na jaw już wcześniej...

Na pamiątkę tych czasów i tego zdarzenia w
herbie Mrągowa widnieje łapa niedźwiedzia
zaś w herbie Kętrzyna znajduje się
niedźwiedź.

Pierwotnie ukazywano go z 3 łapami, choć w chwili
obecnej w herbie prezentowany jest z wszystkimi 4

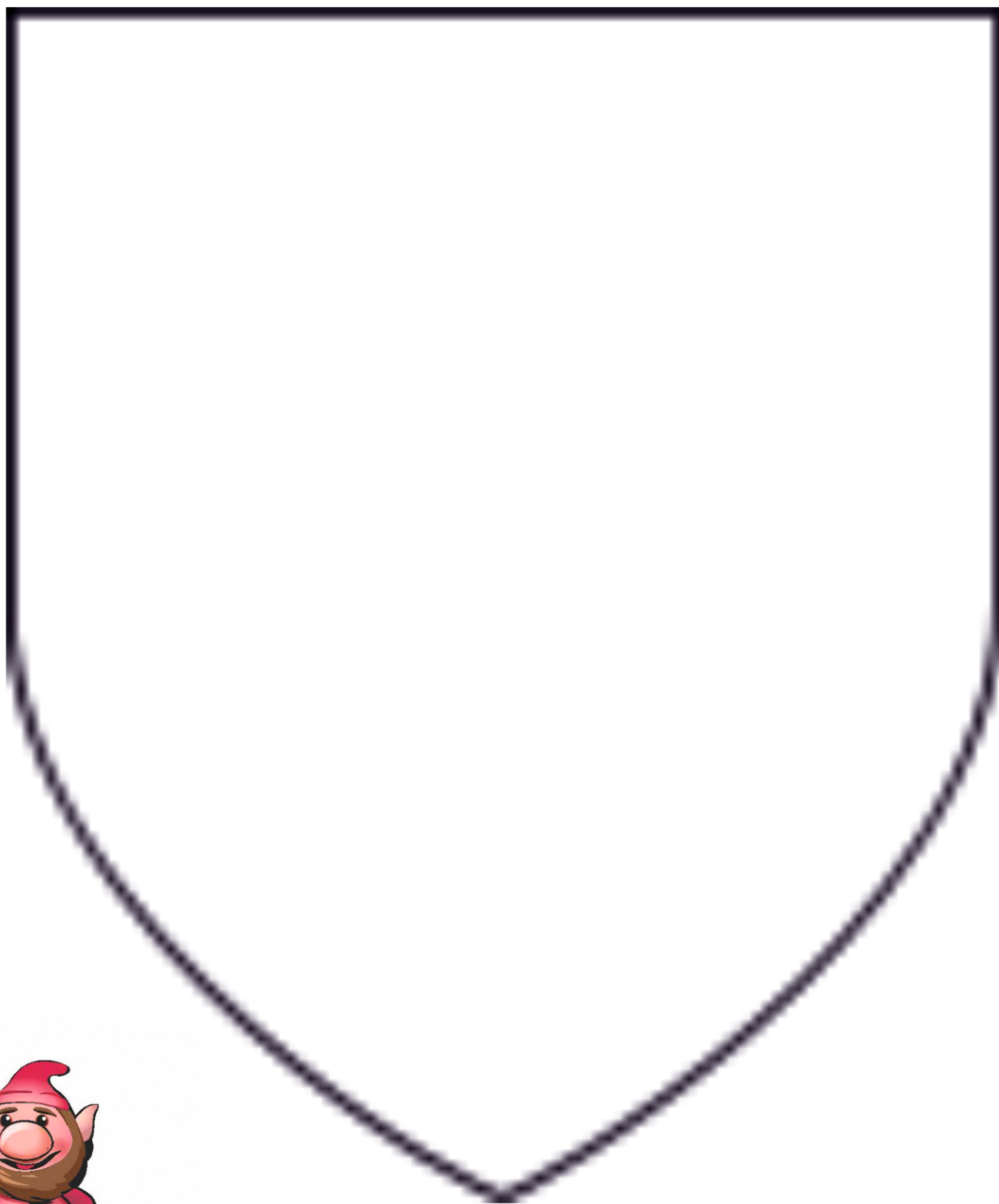


Bogactwo kulturowe Warmii i Mazur

Zalesie Mazury Zalesie 12 11-010 Barczewo



Zaprojektuj swój własny herb



*Zaprojektuj swój herb.
Namaluj go na tarczy.
Powiedz, co znaczą poszczególne elementy herbu,
czy jego kolorystyka.
A może Twój herb to pamiątka jakiejś przygody?*



Bogactwo kulturowe Warmii i Mazur
Zalesie Mazury Zalesie 12 11-010 Barczewo

Mazury - kraina tysiąca jezior

Mazury to kraina etnograficzno-kulturowa.

Oznacza to, że nigdy nie wyznaczono jej granic i historyczne **Mazury to obszar, gdzie ludność zamieszkująca dawne Prusy była wyznania ewangelickiego, a sama posługiwała się językiem polskim (mazurskim).**

Nazwę Mazury wywodzi się najczęściej od słowa „maż”, co miało świadczyć że ludność ta zamieszkująca wielką puszcę zajmowała się pozyskiwaniem smoły i dziegiu. Choć częściej nazwę Mazury wywodzi się od osadników przybywających tu w pierwszej połowie XVI stulecia z Mazowsza. Stąd też często Mazowszan określano 'Mazurami', zaś samych Mazurów określono 'Mazurami Pruskimi'.

Osadnictwo wśród jezior i nieprzebytych lasów dzisiejszych Mazur pojawiło się zapewne gdzieś między XIII, a V wiekiem p.n.e. (była to tzw. kultura łużycka). Jednak za początki rodzinnych kultur uznaje się kultury pruskie plemion: Galindów, Sasinów, czy Jaćwingów.

W okresie Państwa Zakonu Krzyżackiego w Prusach obszar Mazur został skolonizowany i schryścianizowany.

W roku 1525 na skutek sekularyzacji Zakonu Krzyżackiego – Mazury stały się częścią stanowiących lenno Rzeczypospolitej Prus Książęcych, a wobec przemian religijnych ludność przeszła na ewangelicyzm.

Wten sposób – jako część Prus – Mazury zaczęły kształtować się w Krainie Tysiąca Jezior, a ich wyznacznikiem była ludność, którą konsolidował język, wiara i przywiązanie to tego pięknego zakątka.



Bogactwo kulturowe Warmii i Mazur

Zalesie Mazury Zalesie 12 11-010 Barczewo



Granica pomiędzy Warmią i Mazurami

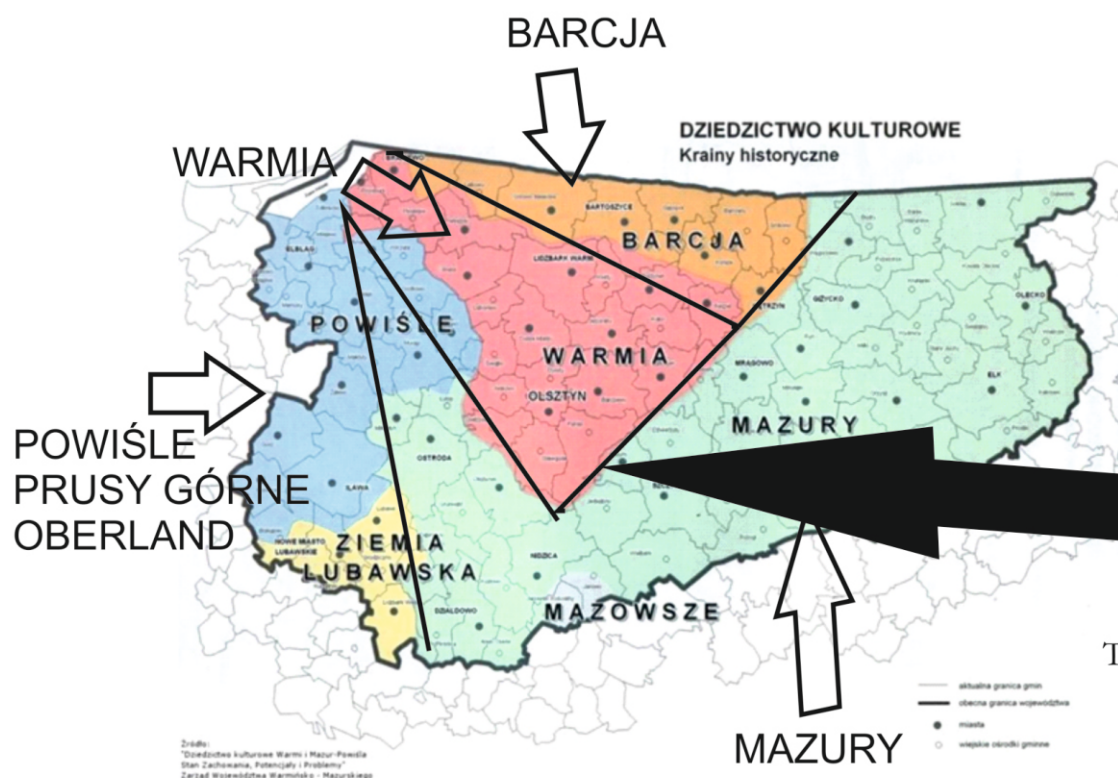
Jeżeli weźmiemy mapę województwa warmińsko-mazurskiego to możemy szybko nauczyć się jak wykroić wszystkie części regionu.

Zaczynamy od **Warmii**, bo jej granica została jasno i precyzyjnie wyznaczona. Tniemy od Braniewa i Fromborka. Na północy nad Lidzbarkiem do Reszla. Na południu zostawiając „wewnątrz” Warmii Olsztyn dojeżdżamy do Jedwabna. Tam granicą z Reszla odcinamy Warmię od Mazur od południowego Wschodu. Na tej linii znajduje się Zalesie Mazury Active SPA – zaznacz miejsce swojego wypoczynku.

To co „zostało” na zachodzie regionu to część, którą nazywa się **Powisłem**, choć precyzyjniej jest powiedzieć, że od południa jest to: **Ziemia Lubawska, Prusy Górne** (Oberland), a na końcu **Żuławy**. [Gdyby szukać czegoś charakterystycznego dla tej części regionu to jest to teren Kanału Ostródzko-Elbląskiego].

To co zostało na północy regionu – nad Warmią to **Barcja**. Barcja rozciąga się na północy, a kres tego regionu przebiega gdzieś na linii Kętrzyn-Węgorzewo – przy czym Kętrzyn jest w Barcji, a Węgorzewo już po Mazurskiej stronie. [Najlepszym przykładem takiego wyjątkowego miejsca na styku kultur i regionów jest Świąta Lipka, która jest granicą między Warmią i Mazurami, a tak naprawdę to w niej zbiegają się granice Warmii-Mazur i Barcji].

Mazury to cała reszta, której do tej pory jeszcze nie wycięliśmy. Jest to zatem teren na południu i wschodzie regionu. Można tylko dodać, że najdalej na zachód na Mazurach jest Ostróda, na południe Działdowo, Nidzica, zaś na wschodzie kres Mazur wyznacza linia: Elk, Olecko, Gołdap. [Cóż można wskazać w tym wyjątkowym miejscu: na południowym-zachodzie zapewne Pole Bitwy pod Grunwaldem, zaś wschód... coś to królestwo jezior i żeglarnictwa, czyli Wielkie Jeziora].



Tu jesteś w tej chwili



Bogactwo kulturowe Warmii i Mazur
Zalesie Mazury Zalesie 12 11-010 Barczewo

Kopernik żył właśnie tu!

Mikołaj Kopernik to bardzo ważna osoba w historii.

Urodził się w Toruniu dawno, dawno temu, bo w roku 1473.

Zmarł w 1543 roku we Fromborku.

Był bardzo mądry i interesował się niebem.

Dlatego też stał się sławnym astronomem, czyli osobą, która bada gwiazdy, planety i kosmos.

Kopernik całe dorosłe życie mieszkał właśnie na Warmii i Mazurach.

Jako młody człowiek mieszkał w Lidzbarku Warmińskim u wuja Łukasza, który był biskupem.

Potem mieszkał we Fromborku, Pieniężnie i Olsztynie.

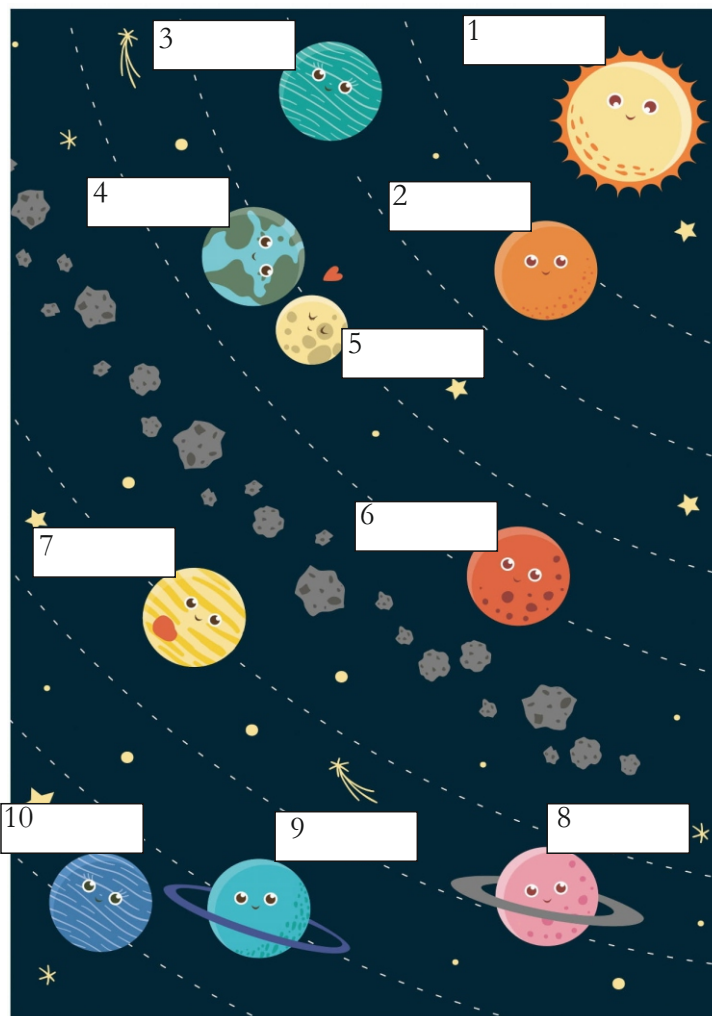
W Olsztynie na zamku jest urządzenie (tzw. tablica doświadczalna) którym Kopernik badał długość roku i potrafił wskazać pierwszy dzień wiosny.

Wiesz, co zawdzięczamy Kopernikowi?

Dlaczego mówi się:

WSTRZYMAŁ SŁOŃCE RUSZYŁ ZIEMIĘ...

POLSKIE GO WYDAŁO PLEMIĘ



Podpisz planety Układu Słonecznego..

Jeżeli jest to zbyt trudne to odpowiedź ukryta jest obok zamku ;)

1. Słońce, 2. Merkury, 3. Wenus, 4. Ziemia, 5. Księżyc, 6. Mars,
7. Jowisz, 8. Saturn, 9. Uran, 10. Neptun



Pokoloruj postać wielkiego astronoma Mikołaja Kopernika i zamek w Olsztynie, gdzie mieszkał

Bogactwo kulturowe Warmii i Mazur

Zalesie Mazury Zalesie 12 11-010 Barczewo



Wyjątkowy lokalny haft!



Tradycyjny czepek warmiński

Bardzo charakterystycznym elementem naszej lokalnej kultury jest **HAFT**.

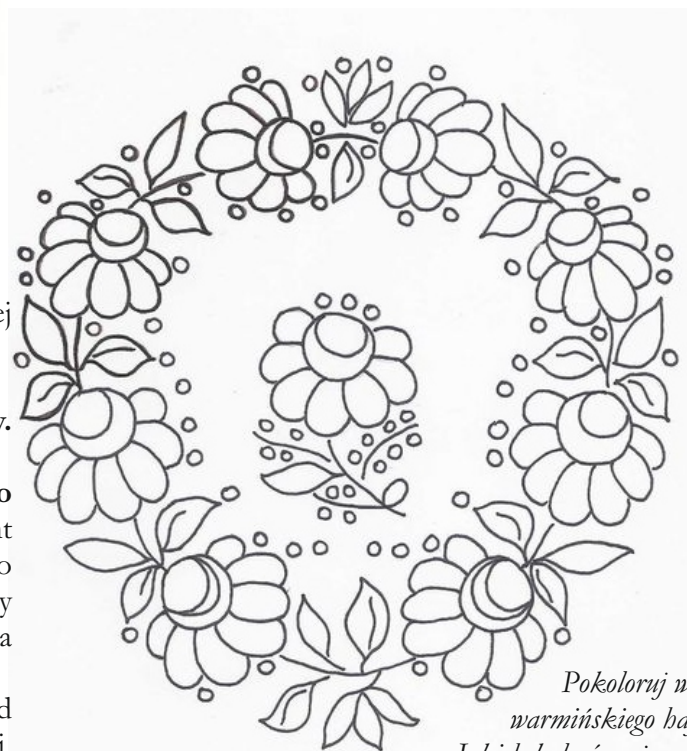
Tradycyjnym haftem zdobiono jedynie „czepek” czyli tzw. **twardą mykę** - **kobiece nakrycie głowy**.

Na jego denku, w polu centralnym, umieszczano **drzewko życia** (duży, rozłożysty motyw kwiatowy), **palmetę** (element dekoracyjny w kształcie stylizowanego liścia palmy o wachlarzowato ułożonych listkach) lub **owoc granatu** (owalny element, zamknięty lub otwarty w części górnej, osadzony na podstawie z liści).

Wokół tego głównego motywu rozmieszczano odchodzące od niego, obsypane listkami i drobniejszymi kwiatkami gałązki, które pokrywały prawie całą powierzchnię denka.

Niekiedy motywy kwiatów, potraktowane bardziej naturalistycznie, układano w kształt wianka lub bukietu.

Sposób rozmieszczenia wyszycia i jego motywy wyraźnie nawiązują do siedemnasto- i osiemnastowiecznego haftu historycznego, szczególnie kościelnego. Wyszycia wykonywane były srebrnymi lub złotymi, prostymi nićmi metalowymi albo tzw. bajorkiem (nić skręcona) lub też wielobarwnymi jedwabnymi nićmi, na materii jedwabnej, aksamitnej czy adamaszkowej.



*Pokoloruj wzór
warmińskiego haftu.
Jakich kolorów używasz?
Dlaczego?*



Tradycyjny czepek warmiński



Bogactwo kulturowe Warmii i Mazur
Zalesie Mazury Zalesie 12 11-010 Barczewo

Kłobuk - dobry duszek o przewrotnej naturze

Do tej pory pokazywaliśmy, że Warmia i Mazury to region zróżnicowany, bo nie jeden a co najmniej dwa duże (i kilka pomniejszych historycznych krain).

Pokazywaliśmy, że dzieli je wszystko. Granice, które Warmia ma, a Mazury nie. Dawne religie, bo Warmia była katolicka, a Mazury protestanckie. Gospodarka, bo Warmia to kraj rolników, a Mazury osób pracujących w lesie oraz jeziorowych rybaków.

Jednak jest coś co te dwa osobne światy łączy to wierzenia ludowe i marzenia o szczęściu! Tak właśnie Warmiacy i Mazurzy mieli ten sam tajemniczy sposób na znalezienie szczęścia... a tym sposobem był –

KŁOBUK!

Kłobuk to duch, o dość przekornej naturze. Był opiekunem domowego ogniska, dbał o szczęście i pomyślność gospodarzy, zapewniał im dobrobyt, pracę czynił lekką, a wypoczynek dłuższym niż innych [Jakże to podobne do naszego ośrodka]

Kłobuk – który najczęściej przybierał postać czarnego lub białego koguta, za którym w noc sypały się iskry... miał jednak swoje wymagania.

Po pierwsze wymagał swojego schronienia. Najczęściej był to komin – ten przy wędzarnia, albo specjalna beczka, w której kłobuk miał swoje schronienie.

Po drugie kłobuk działał w noc.

Po trzecie najaktywniejszy był od czwartku do niedzieli. [I znów brzmi to jak zaproszenia na weekendowy wypad].



Co najważniejsze jednak nie mógł poczuć się głodny. Jego opiekun musiał dbać o to, żeby kłobuk zawsze miał do dyspozycji jakieś smakołyki.

Człowiek, który przygarniał kłobuka i karmił go należycie, stawał się bogaty, duszek zamieniał się bowiem w jego służę i przynosił swemu panu wszystko, czego potrzebował pieniądze, zboże, czy dodatkowy wypoczynek.

Gdy jednak kłobuk poczuł głód stawał się złośliwy. Zamiast przynosić szczęście sprowadzał pecha. Zamiast bogactwa sprawiał, że ginął portfel; dzieci robiły dziury w nowych ubraniach itd.

My w Zalesiu jesteśmy przekonani, że mamy własnego Kłobuka, bo żyjemy w najpiękniejszym miejscu na ziemi, mamy najlepszych gości i chcemy z nimi dzielić się szczęściem... kto wie, może skuszony Państwa wyrobami Kłobuk uda się do Was.... [a jeżeli nie to zawsze zapraszamy do korzystania z życzliwości naszego].

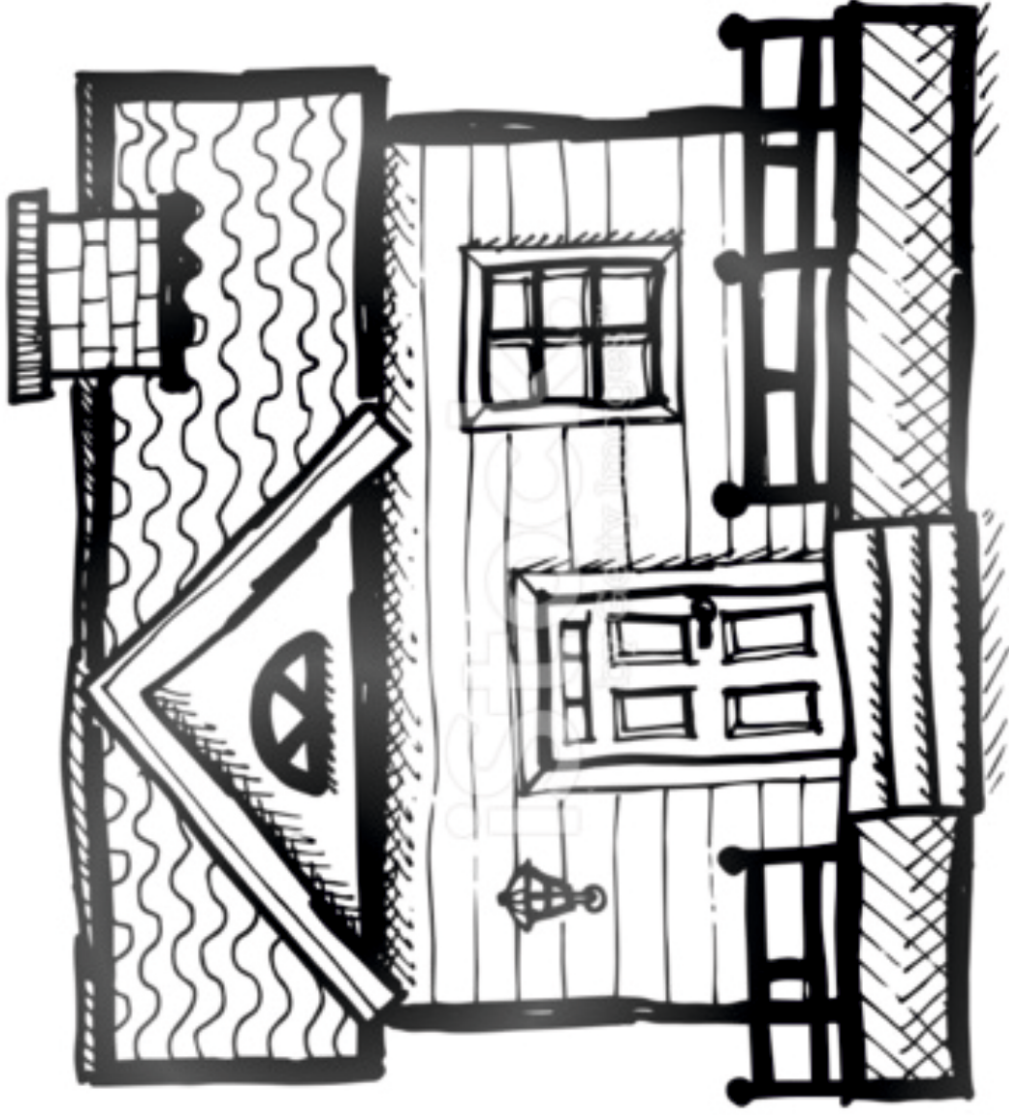
Ponieważ nie wiemy, którego Kłobuka mamy proponujemy przygotowanie dwóch jego ulubionych dań. Pierwsze z nich ma warmińskie, a drugie mazurskie korzenie...



Bogactwo kulturowe Warmii i Mazur

Zalesie Mazury Zalesie 12 11-010 Barczewo





Pokoloruj dom.

Narysuj swojego własnego Kłobuka.

*Napisz/ narysuj to, czym będziesz karmić swojego Kłobuka,
żeby przynosił szczęście!*



ZALESIE MAZURY

MARIUSZ CZESZEJKO-SOCHACKI
SPÓŁKA KOMANDYTOWA

Zalesie 12

11-010 Barczewo

NIP 7393617378

REGON 280205080



Książeczka edukacyjna

- materiał dla dzieci prezentujący kulturę i tradycję warmińską

opracował zespół, grafikwa: domena publiczna

Materiał stanowiący działania edukacyjne w ramach projektu:

„Odtwarzanie gospodarczego dziedzictwa regionu w ZALESIE MAZURY MARIUSZ
CZESZEJKO-SOCHACKI SPÓŁKA KOMANDYTOWA”

RPWM.01.05.02-28-0038/18

Bogactwo kultury Mazur i Warmii
Zalesie Mazury Zalesie 12 11-010 Barczewo





Bogactwo kultury Mazur i Warmii
Zalesie Mazury Zalesie 12 11-010 Barczewo